

AKIL, EVREN BİLİNCİNİN GERİSİNDEDİR!

Prof. Dr. Tolga YARMAN

BİLTES

Bilim Teknik, Cumhuriyet

20 Haziran 1992

Kaç milyar ışık yıllık hacimleri tutan şu evrende; ne olduğumuz, nereden gelip nereye gittiğimiz; yeryüzünde ayaklarının üzerinde doğrulmasıyla birlikte, “ insan aklının” en ürpertili, en gizemli sorununu oluşturmuştur.

Bu sorunun yanıtını; tam doyumlu olarak gelecek yüzyıllarda da veremeyecek olsak bile; insan aklıyla, onun ürünü bilimle, o arada matematik, fizik, yıldız fiziği (astrofizik) ve evrenbilimle (kozmojoloji), ne kadar övünsek, azdır.

Önceki yazılarımda; galaksimiz, güneş sistemimiz, gezegenimiz ve hayatietimizin; “kargaşanın”, “evrensel kaosun”, ürünleri olduğunu açıkladığım, okurun hatırladadır.^{1,2,3,4}

Bizler “tabiat anadan” evvel, “kaos ananın” çocuklarıyız. Tabiat ana, özellikle de “Dünya Doğası”; milyarlarca yıllık süreçlerin uzantısında kaosun, kaos ananın bir yapıtı olduğuna göre; kendimize, “kaos ananın torunları” diyebiliriz.

Evrensel kaos, büyük patlamadan (bigbang-den) sonra, milyarlarca yıllık bir uğraşla, galaksileri, o arada milyarlarca galaksiden biri olan bizim galaksimiz Samanyolu’nu, burada da, yuvarlak ikiyüz milyar yıldızdan biri olan güneşimizi var etmiş. Güneşimizin etrafında gezegenleri, dünyamızı, bu sırada “tabiat ana”yı oluşturmuş. “Tabiat ana” ise, birkaç milyar yıllık uğraşla bizi doğurmuş.

İşte, onun için, yeryüzündeki insanı, kendimizi, “kaos ananın torunu” sayabileceğimizi, belirtiyorum.

Bulaşık, Yemek Soframıza Dönüşüyor!..

Bir tüp gaz sözgeleşti, patlarsa ne olur? Gaz, çevresine, gitgide daha büyük hacimleri tutarak, yayılır.

Büyük patlama sonrasında oysa, evren, tam böyle davranmıyor. Madde gitgide daha büyük hacimleri işgalede yazmışken; madde-madde arasındaki gök

mekaniksel çekim kuvvetinden dolayı, galaktik topaklanmalar, bunun da uzantısında, gökadarlar (galaksiler) oluşuyor. Başka bir deyişle, kaos gelişirken, kaosun sürüklediği unsurlar arasındaki iç özelliklerden, bilhassa da çeşitli kuvvetlerden dolayı, bu unsurlar bünyesinde, “düzenlilik” gelişebiliyor.

Günlük yaşamımızda, düzenin kaosa yönelmesine, çok alıştık. Yemek yediğimiz zaman örneğin, güzelim sofraya, bulaşığa dönüşüyor. Ama kaostan düzen oluşması ilk bakışta, bize, ters geliyor. “Yani, bulaşıktan; kendiliğinden; yemek soframızın; enva-i cins yemeğin; sağlık yansıtan renkle, tatla, kokuyla oluştuğuna” hiç tanık olmuyoruz.

Oysa bakın, biz buyuz. Bunun da üstelik, mertebelerce ötesindeyiz. Kaosun, kaç aşmadan, milyarlarca yıllık uğraşlarla süzölmüş, görkemli yapıtlarıdır.

“Evreni tek başına, bir madde ve enerji yığınağı olarak görmek”, fevkalade abestir. Maddenin gizemli iç özelliklerini, kurgularını ıskalarsanız; tek başına, “enerjinin korunduğuna” ya da “madde-enerji eşdeğerliğine” ilişkin ilkelerle, hiç bir yere varamazsınız.

Evren Bilinci, Kaostan Geçerek, Yaradılışa Kavuşuyor...

Kısaca, önceki yazılarımda kaydettiğim gibi, “enerjinin korunması” ya da “madde-enerji eşdeğerliğinin” yanısıra, maddenin özünde “düzenlilik geliştirme hassası” vardır. Madde maddeyle nasıl bütünleşeceğini, nasıl daha üst bir örgütlülüğü yakalayacağını, geliştireceğini, nasıl bir “mimari” izleyeceğini bilmektedir.

İnanır mısınız, bunun bir kadının bir erkeği, ya da bir erkeğin bir kadını istemesinden, ya da istemeyi bilmesinden, karakter olarak hiç bir farkı yoktur.

Sanırım, kadınla erkeğin birbirlerini istemesi ve istemeyi bilmesi; madde örgütlülüğünün, bugün için yeryüzündeki nihai ve en müthiş bir aşamasını, oluşturmaktadır.

Canlı bir alemin doruğunda, biri erkek öteki kadın, iki akıl birleşiyor; buradan yepyeni, cıvıl cıvıl bir başka akıl doğuyor.

Evrende bu açıdan, “kendini” bilsin ya da bilmesin, “neyi, nasıl ne yapacağını bilen” bir “bilinç” olduğu; kaostan da düzenin işte böylesi bir “bilinçle” üretildiği, zahmetsizce onaylanabilir.

Gerçekte kaos da düzenlilik de, aynı bilincin ürünleridir. “Kaosla” “düzenliliğin”, günümüz yaşamı itibarıyla, “iyilik” ve “kötülüğe” kadar açılan boyutları olduğunu tartışmışım⁴. O nedenle “kaos” ve “düzenlilik” aynı bir bilincin ürünleri olsa da, aralarında “ölümcüllük” ve “yaşamsallık” kadar, keskin bir fark bulunmaktadır.

Milyarlarca yıllık gelişmeler, sanki bize bir bakıma “evren bilincinin”, yani düzen oluşturma yönündeki kurguların, kaotik ölümcüllüklerle savaştığını, telkin ediyor...

“Evrendeki egemen eğilim”; herşeyin mutlak ve sonsuz bir ıssızlığa, karanlığa ve ölümcüllüğe yöneldiğini, işaret ediyor. Yani, enerji korunsa da, “madde” gitgide dağılıyor ve “örgütlenme yeteneğini” yitiriyor!..

“Evrenin, maddenin örgütlenmesine ilişkin bilinci” ise, sanki “evrensel kaotik gelişmeyi” yavaşlatıyor, geriletmeye uğraşiyor. İşte, bu süreçte; galaksiler oluşuyor; yıldızlar oluşuyor; güneşimiz oluşuyor; böcek, kurt, kuzu oluşuyor; biz oluşuyor; aklımız oluşuyor.

“Evren bilinci”; herşey evrensel kaosa doğru yuvarlanmakta iken; kaostan düzen oluşturma çabalarının, “en üst bir ödülü” olarak, canlının ve insanın, kaostan “yaradılışına” kavuşuyor.

Ne uğraş, ne sevinç!..

“Evrenin bilinci”; gökmeکانیکsel galaktik sonsuz büyüklüklerde, ya da atomistik sonsuz küçüklüklerde, maddeyi, maddesel iç kurgu ve kuvvet özellikleri çerçevesinde olarak, düzenliyor. Bu güzelliği “evren-kaos-düzenlilik” temalı yazılarımda, bundan önce dikkate getirdiydim.

Yirmi milyar yıllık bir veren geçmişini, birkaç satırda özetlemeye “haddimiz” olursa, şöyle diyebiliriz:

- Evren bilinci, kaostan maddesel iç kurgular ve kuvvetler aracılığıyla, sonsuz büyük galaktik boyutta da, sonsuz küçük atomistik boyutta da, düzen doğurmuştur. Milyarlarca yıllık süreçte madde, evren bilinciyle, gitgide daha üst örgütlülük düzeylerinde örülmüş, buradan dünya, doğamız, canlı, insan ve insan aklı oluşmuştur.

Ne kadar çarpıcı, ne kadar coşkulu!..

İnsan Aklı Evren Bilincinin Gerisindedir!..

Şu var ki insan aklı, aklımız, hala daha genelde, evren bilincinin gerisinde görünmektedir. Bu, işte sanırım, acıdır.

Akıllı, aklımız, buna can veren evren bilincinin, içinde olduğumuz tarih kesitinde, bir çok özne itibariyle hayli gerisinde oluşunca; aklımız istisnai hallerde ne kadar dahiyane görünürse görünsün, son toplamda bugün için, milyarlarca yıllık düzen ürünlerini, hem de dahiyane biçimde “kaos uçurumlarına” savurabilecekmiş gibi durmaktadır.

Bu savımızın temel iki örneği, “silahlanma yarışı” ve “sanayileşme süreçleri” olmaktadır.

Silahlanma yarışı şimdi “duaksama” göstermektedir. Ama unutulmamalıdır ki, dünyamızı defalarca yok edebilecek kadar çok, onbinlerce “nükleer başlık” karada, denizde, havada hala daha, mevzilenmiş durumdadır. Nükleer başlıklar ateşlense, milyarlarca yıllık uğraşın ürünü olan dünyamız ve yaşamımız bir çırpıda, son bulabilecektir.

Yeryüzündeki “sanayileşme” de, benzer bir çizgi sergilemektedir ve çok çarpıktır.. Bakteri, bitki, hayvan ve insana can veren doğal süreçlerle, uyumsuzdur. İşte neticede, sular atmosfer ve havamız “doğayla bağdaşmaz sanayileşme” yüzünden kirlenmekte, sağlıksızlaşmakta ve tanınmaz hale gelmektedir.. Ozon tabakası delinmektedir.³

“İnsan aklı”, henüz, kendisini var eden evrensel doğrultuları, kaostan düzen üretme mekanizmalarını, tam sezinleyememekte, idrak edememekte ve yaşama, bir türlü geçirememektedir.

İnsan aklı, henüz, doğanın “kusurlu bir mahsulü” gibidir. O kadar böyledir ki, insanın dokusu kendisini kaostan var eden süreçlere rağmen, doğa dokusunu kaosa dönüştürmenin hababam tetiğini çekme dramını sergilemekten, sanki kendini alamamaktadır!..

Böyle bir dram, zaten yüzyıllardır, çok çeşitli boyutlarda yaşanagelmiştir. Harpler, taammüden cinayetler, her cins kötülük; silahlanma yarışının ve çevre kirliliğinin berisinde, anımsanası, temel olumsuz gelişmelerdir.

Milyarlarca yıllık evren uğraşının, o arada insanlık tarihinin genel eğilimi; “iyiden” ve “düzen üretiminden” yana görünse dahi; insan aklının olumsuz eğilim ve icatlarının, insanı sonuçta, kaotik uçurumların kenarına, adeta, bir daha var olmamacasına getirdiğini, anlamamız gerekiyor.

Üst Akıl

Evren bilinci; ya da, ister sonsuz büyüklüklerdeki gök mekaniksel kuvvetler, ister sonsuz küçüklüklerdeki elektriksel ve nükleer kuvvetler, enerji ve maddenin kurgusal iç özellikleri olarak; birçok aşamada, maddenin düzenlemesi, örgütlenmesi sonucunu, doğuruyor. Örgütlü madde unsurları, maddenin, daha üst örgütlülük hallerini yakalıyor, dokuyorlar. Evren bilinci sonuçta, atom aklını, molekül aklını, hücre aklını, bitkiler ve hayvanlar aleminin nice cins aklını, nihayet insan aklını, doğuruyor.

Bu noktada dikkate getirmeğe çalıştığım savı vurgulamak istiyorum. Sözü ettiğim oluşum, belli bir doğrultuyu işaret ediyor. Nedir ki, özellikle “insan aklı” aşamasında (düzenlilik oluşumundan yana egemen doğrultu, hala daha geçerli olsa bile); “kaos-düzenlilik” doğrultusu, “düzenlilik-kaos” doğrultusu olarak, ters yönlü ve hayatiyetimiz açısından fevkalade tehlikeli biçimde gündeme gelebiliyor. İşte bu nedenledir ki, insan aklının, milyarlarca yıllık “kozmetik uğraş” uzantısında, daha hala evren bilincinin gerisinde bulunduğu dair kaygımı dile getirmek istedim.

Ama, bu olguyu saptamak ve onu gidermek üzere önlemler düşünmek, kaostan düzenlilik yaratan evren bilincinin, zorlu doğrultusuyla özdeşleşmek, anlamını taşıyor. Aklın kendisini, kendi yeteneği ile iyileştirip güçlendirmesi, onu, gitgide daha donanımlı mertebelere taşıyabiliyor.

İnsan aklının, gelecek yüzyıllardaki aşaması; evren bilincinin, “birbirinden mutlu şiiresselliklerin” kaynağı, “kaos-düzenlilik doğrultusunda” gelişecek “üst akıl”, olabilecek gibi durmaktadır.. Eğer insan bu süreçte, kendi kendini mahvedebilecek “dahiyane çılgınlıkların” önünü, “yok etme” ve “yok olma” isterisinden kurtulup, alabilirse, tabii...

Evren bilinci kaostan; galaktik, atomistik, moleküler boyutlarda “maddesel düzenlemeler” uzantısında, “eğilimleri” ve “güdüleriyle” bitkileri ve hayvanları var etmiştir. Daha sonra insanı ve insan aklını yoğurmuştur.

“Biz, evren bilincinin; insan aklından, insan aklıyla “üst akli” ördüğü, bir süreçte yaşıyoruz.

İşte böyle.. Dehşetli, değil mi?..

---

¹ “İnsan kendi Özü kaosa Geri mi Dönüyor?”, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Aralık 1990.

² “Temel Parçacıklardan Canlıya, Düşünceye, Duyguya, Maddenin Halleri”, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Haziran 1991.

³ Çevre Kirliliği Kaçınılmazlık Değildir!”, Cumhuriyet Bilim Teknik, 11 Ocak 1992.

⁴ “Uzaysal Düzen, İyilik, Kötülük”, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Şubat 1992.